

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20 hallituksen esityksen johdosta laiksi oppisopimuskoulutuksesta

Eduskunta on 24 päivänä marraskuuta 1992 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 311.

Valiokunta on pyytänyt asiasta työasiainvaliokunnan lausunnon (TyVL 3), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina apulaisosastopäällikkö Heikki Mäenpää ja vs. vanhempi hallitussihteeri Marjatta Lindqvist opetusministeriöstä, oppisopimuskoulutuksen selvitysmies Pekka Piispanen, koulutustarkastaja Raili Heikkinen Kajaanin kaupungista, koulutustarkastaja Pirjo Romppanen Kotkan kaupungista, koulutustarkastaja Hannes Viiri Rovaniemen kaupungista, koulutuspäällikkö Manu Altonen Pirkkanmaan ammattioppilaitosten kuntainliitosta, aikuiskoulutusasiain päällikkö Marja-Liisa Sirola Suomen Kaupunkiliitosta, ammatillisen koulutuksen päällikkö Antti Virtanen Suomen Kunnallisliitosta edustaen samalla Finlands svenska kommunförbundet, puheenjohtaja Carita Puro Suomen koulutustarkastajat -nimisestä yhdistyksestä, koulutuspäällikkö Manu Altonen Teollisuuden ja työnantajain keskusliitosta sekä työvoima- ja koulutuspoliittinen sihteeri Jari-Pekka Jyrkänne Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä edustaen samalla aikuiskoulutusneuvostoa.

Hallituksen esitys. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki oppisopimuskoulutuksesta. Laki korvaisi nykyisen vuodelta 1967 olevan oppisopimuslain. Esityksessä oppisopimuskoulutusta koskevat säännökset ajanmukaistetaan, oppisopimuskoulutus työvaltaisena ammatillisen koulutuksen muotona ja vaihtoehtoisena koulutusväylänä liitetään kiinteämmin muuhun ammatilliseen koulutukseen, työpaikalla annettavaa opetusta ja tietopuolisia opintoja lähennetään toisiinsa, hallintoa kevennetään ja päätösvaltaa siirretään paikallistasolle.

Oppisopimuskoulutusta järjestettäisiin sekä nuorisoasteen että aikuisten ammatillisena kou-

lutuksena. Koulutuksen perusteisiin ja opetus-suunnitelmiin noudatettaisiin ammatillisista oppilaitoksista annettua lainsäädäntöä.

Oppisopimuskoulutuksesta opiskelijan ja työnantajan välillä tehtävää määräaikaista työ-sopimusta, oppisopimusta, koskevat säännökset vastaisivat likipitään voimassa olevan oppisopimuslain säännöksiä. Oppisopimukseen liitettäisiin opiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma.

Oppisopimuskoulutuksen järjestäminen olisi edelleen kunnallinen tehtävä, josta vastaisivat kunta tai kunnat yhdessä. Paikallishallintoa varten tulisi asettaa kunnan opetustoimen hallinnosta annetussa laissa tarkoitettu monijäseninen toimielin. Paikallishallintoviranomaisen tehtävänä olisi muun muassa hankkia oppisopimuskoulutuksen tietopuoliset opintojaksot ammatillisilta oppilaitoksilta tai muilta koulutuksen järjestäjiltä.

Opiskelijan opintososiaaliset edut ja oppisopimuskoulutuksen rahoitus säilytettäisiin tässä vaiheessa pääpiirteissään voimassa olevan lainsäädännön mukaisina. Tietopuolisten opintojen rahoituksessa ehdotetaan kuitenkin siirryttäväksi laskennallisiin perusteisiin.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1993 alusta.

Valiokunnan kannanotot

Yleistä

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää lakiehdotusta tarpeellisena ja puoltaa sen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Valiokunta korostaa lakiehdotuksen yleisiä koulutuspoliittisia tavoitteita. Tarkoituksena on parantaa oppisopimuskoulutuksen asemaa vaihtoehtoisena työvaltaisena koulutusmuotona

muuten pääasiallisesti oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa koulutusjärjestelmässämme. Taroituksena on myös vuonna 1967 annetun oppisopimuslain säännösten yleinen ajanmukaistaminen ottaen huomioon keskiasteen koulun uudistuksessa, ammatillisten oppilaitosten lainsäädännössä ja aikuiskoulutuksessa tapahtunut kehitys sekä valtionosuusuudistuksen vaikutukset oppilaitosmuotoiseen ammatilliseen koulutukseen.

Valiokunta pitää oppisopimusjärjestelmän kehittämistä erittäin tärkeänä. Parhaimmillaan oppisopimuskoulutuksessa yhdistyvät saumatomasti alan tietopuolinen yleissivistävä opetus ja käytännön tietojen sekä taitojen hankinta työpaikoilla.

Valiokunta yhtyy työasiainvaliokunnan lausunnossa todettuun oppisopimusjärjestelmän seurannasta. On tärkeää seurata muun muassa sitä, miten uudet säännökset ja käytännöt vaikuttavat nykyisin liian yleiseen keskeyttämiseen, opiskelun aloittamisen halukkuuteen, työmotivaatioon, opintososiaaliseen asemaan, valmistumisen jälkeiseen sijoittautumiseen, alueelliseen jakautumiseen ja opiskelun arvostukseen. Jotta oppisopimusjärjestelmä voi toimia parhaalla mahdollisella tavalla, on ryhdyttävä mahdollisesti ilmenevien epäkohtien korjaamiseen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että oppisopimuskoulutuksen tiedotusta lisätään. Valiokunta katsoo, että työvoimatoimistojen panosta oppisopimuskoulutuksen tiedottamisesta voi lisätä esimerkiksi siten, että työvoimatoimistossa automaattisesti kirjataan, onko tarjolla oleva työpaikka oppisopimuspaikkana käytettävissä. Samalla valiokunta korostaa koulutustarkastajan tai muun oppisopimuskoulutusta hoitavan henkilön tekemän opinto-ohjaus- ja neuvontatyön tärkeyttä sekä riittävien edellytysten luomista tälle työlle.

Myös työnantajien tulee saada tarvitsemaansa koulutusta oppisopimuskoulutuksen ohjaukseen.

Valiokunta katsoo työasiainvaliokunnan lausuntoon viitaten, että työsopimuslain kansainvälisluonteisia suhteita koskevien 5 a luvun säännösten soveltaminen oppisopimuksiin on selvitetty.

Yksityiskohtaiset perustelut

2 §. Pykälän 1 momentissa on ollut tarkoitus säilyttää oppisopimuksen määritelmä entis-

lään. Momentista puuttuu kuitenkin maininta siitä, että opiskelija tekee työtä myös työnantajan ohjauksessa, mitä koskevat työnantajan erityisvelvollisuudet sisältyvät lakiehdotuksen 10 §:ään. Valiokunta ehdottaa säännöstä täydennettäväksi tältä osin.

13 §. Pykälässä säädetään oppisopimuskoulutuksen paikallishallinnosta. Valiokunta pitää tärkeänä, että työmarkkinajärjestöjen asiantuntemus ja työmarkkinaosapuolten näkemykset tulevat riittävästi huomioiduksi oppisopimuskoulutuksen paikallishallinnossa.

14 §. Valiokunta ehdottaa pykälään lisättäväksi, että koulutustarkastajan viran kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella.

19 §:n 1 mom. Momentissa on lueteltu ne työsopimuslain säännökset, joita noudatetaan oppisopimussuhteessa. Voimassa olevan oppisopimuslain vastaavasta säännöksestä poiketen lakiehdotuksesta on jätetty pois eräitä palkan maksamista koskevia säännöksiä. Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että työsopimuslain 23—28 §:ää edelleenkin sovelletaan oppisopimussuhteeseen. Valiokunta ehdottaa tätä koskevaa muutosta 1 momenttiin.

19 §:n 2 mom. Momentin mukaan työsopimuslain 17 §:n estämättä voidaan opiskelijan palkan suuruudesta sopia toisin kuitenkin niin, ettei palkka alittaisi työttömyysturvalain 22 §:n 1 momentissa säädettyä peruspäivärahan täyttä määrää.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan 25.11.1992 tehdyn tulopoliittisen ratkaisun pöytäkirjan kohdan 6 kappaleessa 2 hallitus toteaa tarkoituksenaan olevan, ettei sopimuskautella anneta lakko-oikeutta tai työehtosopimusten sitovuutta koskevia lakiesityksiä, elleivät esitykset perustu ensisijaisesti sellaiseen muutostarpeeseen, joka on työmarkkinajärjestöjen kanssa käytävissä neuvotteluissa yhdessä todettu. Valiokuntakäsittelyn aikana on ilmennyt, ettei kyseisiä ns. kolmikantaneuvotteluja ole 19 §:n 2 momentista käyty ennen hallituksen esityksen antamista. Valiokunta toteaa, että neuvottelut on käyty 15.12.1992. Tässä neuvottelussa työntekijäjärjestöt ovat lausuneet yksimielisenä kantanaan lakiehdotuksen 19 §:n 2 momentin olevan edellä todetun pöytäkirjan kohdan vastainen. Tämän johdosta ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta ehdottaa, että 19 §:n 2 momentti poistetaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että työmarkkinajärjestelmien kehittämiskomiteassa selvitetään palkkausjärjestelmää, joka edistää oppisopimuskoulutuksen palkkauksen joustavuutta.

24 §. Lakiehdotuksen 19 §:n 2 momentti, jota valiokunta ehdottaa poistettavaksi, oli tarkoitettu olemaan voimassa vuoden 1994 loppuun. Valiokunta ehdottaa sen vuoksi 1 momentin toista virkettä poistettavaksi. Lakiehdotuksen mukaan väliaikaisesti oppisopimuslakiin lisätyn 28 a §:n mukaisesti kehitysalueella kunnille ja työnantajille maksettavista korotetuista valtion-osuuksista luovutaan. Ottaen huomioon, että valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen 19 §:n 2 momenttia poistettavaksi, ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta ehdottaa, että oppisopimuslain 28 a §:ää sovelletaan vuoden 1993 loppuun.

Valiokunta ehdottaa, että laki tulisi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1993.

25 §. Valiokunta ehdottaa, että lain voimaan tullessa jo aloitettu oppisopimuskoulutus järjestetään oppisopimusta ja oppiohjelmää koskevien säännösten osalta niiden säännösten mukaisesti, jotka olivat voimassa koulutuksen alkaessa.

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki oppisopimuskoulutuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 §

Oppisopimus

Oppisopimus on tämän lain säännöksiä noudattaen tehty työsopimus, jossa toinen sopimuspuoli, opiskelija, sitoutuu tekemään toiselle sopimuspuolelle, työnantajalle, työtä tämän johdon, valvonnan ja ohjauksen alaisena korvausta vastaan saavuttaakseen ammattitaidon tiettyssä ammatissa tai ammatin osa-alueella.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

3—8 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Oppisopimuksesta johtuvat velvollisuudet

9 ja 10 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

3 luku

Oppisopimuksen lakkaaminen

11 ja 12 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 luku

Hallinto

13 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

14 §

Virat ja toimet

Kunnalla tai kunnilla yhdessä voi olla koulutustarkastaja ja muuta tarpeellista henkilökuntaa. Koulutustarkastajan viran kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella.

5 luku

Rahoitus, opintososiaaliset edut ja korvaukset

15—18 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 luku

Erinäiset säännökset

19 §

Työsopimuslain soveltaminen

Oppisopimukseen sovelletaan, mitä työsopimuslain 7, 8, 15—19, 22—34, 34 a, 34 c, 34 g, 34 h, 35, 51, 52, 54 ja 55 §:ssä säädetään työsopimuksesta.

(2 mom. poist.)

20—23 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

7 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

24 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1993. (Poist.)

Tällä lailla kumotaan 22 päivänä syyskuuta 1967 annettu oppisopimuslaki (422/67) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. *Oppisopi-*

Helsingissä 17 päivänä joulukuuta 1992

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Jouppila, varapuheenjohtaja Astala, jäsenet Ala-Harja, Aula, von Bell, Gustafsson, Hacklin (osittain), Laakso,

muslain 28 a §:ää, sellaisena kuin se on 20 päivänä joulukuuta 1985 annetussa laissa (1067/85), sovelletaan kuitenkin vuoden 1993 loppuun.
(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

25 §

Siirtymäsäännökset

Ennen tämän lain voimaantuloa aloitettu oppisopimuskoulutus järjestetään loppuun lain voimaan tullessa voimassa olleiden oppisopimusta ja oppiohjelmaa koskevien säännösten mukaisesti.

(2—4 mom. kuten 1—3 mom. hallituksen esityksessä)

Lehtinen, Lindqvist, M. Pietikäinen, Pykäläinen, Räty, Suhola, Toivonen, Tykkyläinen (osittain) ja Virrankoski.

Vastalauseita

I

Hallituksen esitys laiksi oppisopimuskoulutuksesta on pääpiirteissään onnistunut ja kannatettava. Sopivia koulutustyöpaikkoja tarvitaan yhä enemmän ja tarkoituksena on lisätä huomattavasti oppisopimusten määrää. Oppisopimuskoulutusta tullaan lisäämään sekä nuorisasteen että aikuisten ammatillisena peruskoulutuksena. Oppisopimuskoulutusta tullaan lisäämään myös henkilöstökoulutuksessa lähinnä jatkokoulutuksena.

Hallituksen esityksessä on kuitenkin puutteita ja lakiehdotusta on muutettava kolmessa kohdassa.

Yksityiskohtaiset perustelut

4 §. Pykälän alku on kielellisesti epäselvä. Se jättää avoimeksi mahdollisuuden, että oppisopi-

mus voitaisiin tehdä myös suullisesti. Järjestelmän toiminta kuitenkin edellyttää aina kirjallista sopimusta.

11 §. Viimeisessä momentissa ehdotetaan paikallishallintoviranomaiselle valta vain toista sopimuspuolta kuultuaan hyväksyä oppisopimuksen purkamisen. Ei ole asianmukaista, että näin tärkeässä asiassa ei velvoitettaisi kuulemaan molempia osapuolia — hallituksen esityksen mukaan ilmeisesti vain työnantajaa olisi kuultava. Lisäksi purkamisperusteet olisi mainittava tarkemmin itse lakitekstissä. Hallituksen esityksen perusteluissa oppisopimuksen purkamisen syinä mainitaan taloudelliset tai tuotannolliset syyt. Ne on oikeusturvan takia tarpeen ottaa itse säännökseen.

14 §. Oppisopimuskoulutuksen järjestäminen edellyttää kunnallisia viranhaltijoita. On myönteistä, että useammalla kunnalla voi olla yhtei-

nen koulutustarkastaja ja muuta yhteistä henkilökuntaa. Tarvittavien tehtävien perustaminen ei kuitenkaan saa olla harkinnanvaraista, vaan säännökseen tulee kirjata, että kunnassa tai kunnilla yhdessä tulee olla koulutustarkastaja.

Edellä esitetyn perusteella katsomme,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 4, 11 ja 14 § näin kuuluvina:

4 §

Oppisopimuksen sisältö

Oppisopimus on tehtävä kirjallisesti. Siinä on mainittava sopimuksen voimassaoloaika, koeajan pituus, noudatettava opetussuunnitelman peruste ja opiskelijan palkkauksen perusteet.
(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 17 päivänä joulukuuta 1992

Jukka Gustafsson
Iiris Hacklin

Heli Astala
Tuija Maaret Pykäläinen
Jaakko Laakso

Marja-Liisa Tykkyläinen
Pekka Rätty

II

Sivistysvaliokunta on muuttanut hallituksen esityksen 24 §:n 2 momenttia siten, että vuonna 1967 annetun oppisopimuslain (422/67) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen oleva 28 a § jää sovellettavaksi vuoden 1993 loppuun vastoin hallituksen esitystä.

Ottaen huomioon vuoden vaihteessa voimaan tulevan valtiosuusuudistuksen ja valmisteilla olevan mittavan aluepoliittisen lainsäädännön uudistustyön en pidä perusteltuna valiokunnan tekemää muutosta 24 §:n 2 momenttiin, joka säilyttää nykyisen aluepoliittisen tuen vuoden 1993 loppuun. Tämä muutos aiheuttaa sen, että aluepoliittinen tuki tulee kaksinkertaisena, eikä tätä voida pitää perusteltuna nykyinen taloudellinen tilanne huomioon ottaen.

Helsingissä 17 päivänä joulukuuta 1992

Kirsti Ala-Harja

11 §

Oppisopimuksen purkaminen

(1—5 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Paikallishallintoviranomainen voi sopimuspuolia kuultuaan hyväksyä sopimuksen purkamisen koeajan jälkeen myös, jos se on perusteltua työnantajan työn vähennyttyä taloudellisten tai tuotannollisten syiden johdosta.

14 §

Virat ja toimet

Kunnalla tai kunnilla yhdessä on oltava koulutustarkastaja ja muuta tarpeellista henkilökuntaa. Koulutustarkastajan viran kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi 24 § näin kuuluvana:

24 §

Voimaantulo

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Tällä lailla kumotaan 22 päivänä syyskuuta 1967 annettu oppisopimuslaki (422/67) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. (Poist.)

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

EDUSKUNNAN
TYÖASIAINVALIOKUNTA

Helsingissä

16 päivänä joulukuuta 1992

Lausunto n:o 3

Liite

Sivistysvaliokunnalle

Sivistysvaliokunta on 8 päivänä joulukuuta 1992 päivätyllä kirjeellään pyytänyt työasiainvaliokunnalta lausunnon hallituksen esityksestä n:o 311 laiksi oppisopimuskoulutuksesta.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina opetusministeri Riitta Uosukainen ja vanhempi hallitussihteeri Marjatta Lindqvist opetusministeriöstä, hallitusneuvos Esa Lonka ja neuvotteleva virkamies Vuokko Korpinen työministeriöstä, lakimies Heli Puura Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, koulutuspoliittinen asiamies Paula Kilpeläinen Liiketyöntantajain Keskusliitosta, koulutuspäällikkö Erkki Husu Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitosta, koulutus- ja työvoimapolitiittinen sihteeri Heikki Liede Akavasta, osastopäällikkö Pekka Silventoinen Uudenmaan lääninhallituksen kouluosastolta, ammatinvalintapsykologi Kaarina Ruotsalainen Uudenmaan työvoimatoimistosta ja Lapin läänin ja Pohjois-Suomen koulutustarkastaja Hannes Viiri. Lisäksi valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon Teollisuuden ja Työntantajain Keskusliitolta, apulaisprofessori Martti Kairiselta sekä oppisopimuskoulutuksen selvitysmies Pekka Piispaselta. Valiokunnalle on saapunut myös työministeri Ilkka Kanervan kirje 19 §:n 2 momentin poistamisesta.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki oppisopimuskoulutuksesta. Laki korvaisi nykyisen vuodelta 1967 olevan oppisopimuslain. Esityksessä oppisopimuskoulutusta koskevat säännökset ajanmukaistetaan, oppisopimuskoulutus työvaltaisena ammatillisena koulutuksen muotona ja vaihtoehtoisena koulutusväylänä liitetään kiinteämmin muuhun ammatilliseen koulutukseen, työpaikalla annettavaa opetusta ja tietopuolisia opintoja lähennetään toisiinsa, hallintoa kevennetään ja päätösvaltaa siirretään paikallistasolle.

Oppisopimuskoulutusta järjestettäisiin sekä nuorisoasteen että aikuisten ammatillisena koulutuksena. Koulutuksen perusteisiin ja opetus-

suunnitelmiin noudatettaisiin ammatillisista oppilaitoksista annettua lainsäädäntöä.

Oppisopimuskoulutuksesta opiskelijan ja työnantajan välillä tehtävää määräaikaista työsopimusta, oppisopimusta, koskevat säännökset vastaisivat likipitään voimassa olevan oppisopimuslain säännöksiä. Oppisopimukseen liitettäisiin opiskelijan henkilökohtainen opiskeluohjelma.

Oppisopimuskoulutuksen järjestäminen olisi edelleen kunnallinen tehtävä, josta vastaisivat kunta tai kunnat yhdessä. Paikallishallintoa varten tulisi asettaa kunnan opetustoimen hallinnosta annetussa laissa tarkoitettu monijäseninen toimielin. Paikallishallintoviranomaisen tehtävänä olisi muun muassa hankkia oppisopimuskoulutuksen tietopuoliset opintojaksot ammatillisilta oppilaitoksilta tai muilta koulutuksen järjestäjiltä.

Opiskelijan opintososiaaliset edut ja oppisopimuskoulutuksen rahoitus säilytettäisiin tässä vaiheessa pääpiirteissään voimassa olevan lainsäädännön mukaisina. Tietopuolisten opintojen rahoituksessa ehdotetaan kuitenkin siirryttäväksi laskennallisiin perusteisiin.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1993 alusta.

Työasiainvaliokunta on lausunnossaan tarkastellut hallituksen esitystä työoikeuden ja työelämän kannalta.

Valiokunta katsoo oppisopimusjärjestelmän kehittämisen erittäin tärkeäksi. Työvaltainen oppisopimuskoulutus on täydentävä ja joustava vaihtoehto oppilaitosmuotoiselle ammatilliselle peruskoulutukselle. Se toimii usein myös ammatillisena lisäkoulutuksena. Oppisopimuskoulutus soveltuu sekä nuorison että aikuisten ammatilliseksi koulutukseksi. Parhaimmillaan oppisopimuskoulutuksessa yhdistyvät saumattomasti alan tietopuolinen yleissivistävä opetus ja käytännön tietojen ja taitojen hankinta työssä työpaikoilla. Oppisopimusjärjestelmä tarjoaa nuorille tilaisuuden päästä välittömästi kiinni työelä-

mään ja ansioihin, mikä saattaa olennaisesti lisätä opiskelu- ja työmotivaatiota verrattuna koulumaiseen ammattiopetukseen. Erityisen tärkeää oppisopimusjärjestelmän aseman vahvistaminen on vallitsevan nuorten suurtyöttömyyden aikana. Valiokunta katsoo oppisopimustyön osaltaan estävän nuorten syrjäytymistä työelämästä.

Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin. Annetun määräjän lyhyden takia valiokunta ei ole voinut laatia kaikilta osin pykäläkohtaisia muutosehdotuksia.

Lakiehdotuksen 19 §:n 2 momentin mukaan ”työsopimuslain 17 §:n estämättä voidaan opiskelijan palkan suuruudesta sopia toisin”. Tämä johtaa siihen, että työehtosopimusten yleissitovuudesta luovuttaisiin vain järjestäytymättömien työntekijöiden osalta. Näin ollen ainoastaan järjestäytymättömät työntekijät voisivat sopia alemmasta palkasta aina työttömyys-turvalain peruspäivärahaan asti. Tämä asettaisi työntekijät varsin eriarvoiseen asemaan ja antaisi kohtuuttoman kilpailuedun järjestäytymättömille työntekijöille. Opiskelijan palkka saattaisi vaihdella tuhansia markkoja kuukaudessa samalla alalla ja samasta työstä riippuen siitä, onko opiskelija järjestäytyneen vai järjestäytymättömän työntekijän palveluksessa. Tämän vuoksi ja koska asia liittyy hyvin läheisesti syksyn 1992 tulopoliittiseen ratkaisuun, sekä sen vuoksi, että asia on parhaillaan myös työmarkkinajärjestelmien kehittämiskomiteassa selvittävänä, valiokunta esittää, että lakiehdotuksen

19 §:n 2 momentti poistettaisiin. Valiokunta näkee tärkeänä, että työmarkkinajärjestelmien kehittämiskomiteassa selvitetään palkkausjärjestelmää, joka edistää oppisopimuskoulutuksen palkkauksen joustavuutta.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että työopetuslain kansainvälisluonteisia työsuhteita koskevien 5 a luvun säännösten soveltaminen oppisopimuksiin on epäselvää, vaikka oppisopimustyön tekeminen ulkomailla voisi toisaalta edistää yritysten kansainvälistymistä ja toisaalta tarjota opiskelijalle nykyistä haasteellisia tehtäviä.

Valiokunta katsoo, ettei kehitysalueiden lisäystä valtionavusta tule luopua. Kysymys on valtiontaloudellisesti vaatimattomasta, mutta kehitysalueille tärkeästä tuesta.

Valiokunta korostaa lopuksi oppisopimusjärjestelmän seurannan tärkeyttä. On seurattava muun muassa sitä, miten uudet säännökset ja käytännöt vaikuttavat nykyisin liian yleiseen keskeyttämiseen, opiskelun aloittamishalukkuuteen, työmotivaatioon, opintososiaaliseen asemaan, valmistumisen jälkeiseen sijoittautumiseen, alueelliseen jakautumiseen ja opiskelun arvostukseen.

Edellä esitetyn perusteella työasiainvaliokunta esittää lausuntonaan kunnioittavasti,

*että sivistysvaliokunta mietintöään laatiessaan ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty, sekä
että lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:*

Laki

oppisopimuskoulutuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1—8 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

2 luku

Oppisopimuksesta johtuvat velvollisuudet

9 ja 10 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

3 luku

Oppisopimuksen lakkaaminen

11 ja 12 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 luku

Hallinto

13 ja 14 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 luku

Rahoitus, opintososiaaliset edut ja korvaukset

15—18 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 luku

Erinäiset säännökset

19 §

Työsopimuslain soveltaminen

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

(2 mom. *poist.*)

20—23 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

7 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

24 §

*Voimaantulo*Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä
kuuta 199 . (*Poist.*)

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

25 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lindroos, varapuheenjohtaja Nordman, jäsenet Häkämies, Koistinen, Komi (osittain), Kuittinen (osittain), P. Leppänen (osittain), Mäkipää, Nikula, Rim-

mi (osittain), J. Roos (osittain), Taina (osittain), Takala (osittain), Viljamaa (osittain) ja Viljanen (osittain) sekä varajäsenet Ala-Harja (osittain), Hiltunen (osittain), Koskinen (osittain), Muttilainen (osittain) ja Vanhanen (osittain).

Eriävä mielipide

Työasiainvaliokunnan olisi toimialansa takia tullut puuttua vakavasti esityksen työelämää koskeviin heikkouksiin ja esittää lausunnossaan havaintonsa sekä niihin perustuvat säännös-

muutokset. Hallituksen esitys laiksi oppisopimuskoulutukseksi on työelämään kuuluvien säännösten osalta puutteellisesti valmisteltu ja ajateltu. Valmistelumenettelyä on arvosteltu erityisesti sen vuoksi, että työmarkkinaosapuolista palkansaajajärjestöille ei ole annettu tilaisuutta osallistua hallituksen esityksen valmisteluun. Hallituksen ehdottamissa säännöksissä on eräiltä osin tarpeettomia heikennyksiä nykyiseen lakiin nähden. Eräät säännökset taas ovat sisällöltään ristiriidassa itse esityksen perustelujen kanssa. Joissakin tapauksissa sanamuoto jättää epäselväksi, mikä säännöksen sisältö on.

Lakiehdotusta on siten muutettava useissakin kohdin. Seuraavassa vielä säännöskohtaisten muutosehdotusten perustelut.

2 §. Esityksen perusteluissa sanotaan, että oppisopimuksen ”määritelmä on entinen”. Pykälästä on kuitenkin jätetty pois maininta siitä, että oppilas tekee työtä myös työnantajan ohja-

uksessa, mitä täydentävät työnantajan erityisvelvollisuudet ehdotuksen 10 §:ssä, kuten nykyisessäkin laissa. Työnantajan opetusvelvollisuus ehdotetaan lisättäväksi 1 momenttiin.

4 §. Pykälän alku on kielellisesti epäselvä. Se jättää avoimeksi mahdollisuuden, että oppisopimus voitaisiin tehdä myös suullisesti. Järjestelmän toiminta kuitenkin edellyttää aina kirjallista sopimusta, minkä vuoksi sanamuotoa on selvennettävä.

11 §. Säännöksen viimeisessä momentissa ehdotetaan paikallishallintoviranomaiselle valta vain toista sopimuspuolta kuultuaan hyväksyä oppisopimuksen purkamisen. Ensinnäkään ei ole asianmukaista, että näin tärkeässä asiassa ei velvoitettaisi kuulemaan molempia osapuolia — hallituksen esityksen mukaan ilmeisesti vain työnantajaa olisi kuultava. Lisäksi purkamisperusteet olisi mainittava tarkemmin itse lakitekstissä. Hallituksen esityksen perusteluissa oppisopimuksen purkamisen syinä mainitaan taloudelliset tai tuotannolliset syyt. Ne on oikeusturvan takia tarpeen ottaa itse säännökseen.

14 §. Oppisopimuskoulutuksen järjestäminen edellyttää kunnallisia viranhaltijoita. Sinänsä on

myönteistä, että useammalla kunnalla voi olla yhteinen koulutustarkastaja ja muuta yhteistä henkilökuntaa, niin kuin esityksessä ehdotetaan. Tarvittavien tehtävien perustaminen ei kuitenkaan saisi olla harkinnanvaraista, kuten esityksessä ehdotetaan, minkä vuoksi pykälän sanamuotoa on tarkistettava.

Uudet 15 ja 16 §. Lakiehdotuksesta on jätetty kokonaan pois nykyisessä laissa olevat säännökset viranomaisten velvollisuudesta avustaa oppisopimusviranomaisia tehtävien suorittamiseksi. Niin ikään on jätetty pois säännös oppisopimuslainsäädäntöä valvovan viranomaisen oikeudesta suorittaa työpaikoilla tarkastuksia sekä saada tarpeellisia tietoja valvontatehtävän täyttämistä varten. Säännökset tarpeellisine viittauksineen salassapitovelvollisuuteen ehdotetaan sisällytettäväksi myös uuteen lakiin.

21 § (entinen 19 §). Pykälän 1 momentissa olevat viittaukset työopimuslakiin poikkeavat siitä, mitä voimassa olevassa laissa on säädetty. Hallituksen esityksessä perustellaan uusien viittaussäännösten ottaminen, mutta nykyisin laissa olevien säännösten poisjättämiselle ei esitetä mitään syitä. Viittaukset ehdotetaan säilytettäväksi samoin kuin nykyisessä laissa lisättyinä hallituksen esittämällä.

2 momentti. Säännös antaisi järjestäytymättömille työnantajille mahdollisuuden muita alempiin palkkakustannuksiin oppisopimuskoulutuksesta. Opiskelijoiden kannalta se alentaa työ- ja opiskelumotivaatiota ja siten vaarantaa oppisopimusjärjestelmän toimivuuden. Luopuminen yleissitovien työehtosopimusten noudattamisesta on lisäksi työelämään syvästi vaikuttava kysymys, josta olisi tullut perusteellisesti neuvotella sekä työnantaja- että palkansaajajärjestöjen kanssa, mitä ei ole tapahtunut. Yleissitovien työehtosopimusten koko problematiikka on parhailaan hallituksen antamalla toimeksiannolla erillisen komitean selvittävänä.

Hallitus on omalta osaltaan juuri tehdyssä tuloratkaisussa velvoittautunut työelämää koskeissa asioissa, mitä oppisopimuskoulutus työopimukseen perustuvana mitä suurimmassa määrin on, neuvottelemaan uudistuksista sekä työnantaja- että palkansaajajärjestöjen kanssa. Ehdotuksen 19 §:n toinen momentti on siten monista hyvin perustelluista syistä jätettävä pois laista.

Edellä lausutun perusteella katsomme, että valiokunnan olisi tullut lausuntonaan esittää,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiesitys hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

oppisopimuskoulutuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

2 §

Oppisopimus

Oppisopimus on tämän lain säännöksiä noudattaen tehty työopimus, jossa toinen sopimuspuoli, opiskelija, sitoutuu tekemään toiselle sopimuspuolelle, työnantajalle, työtä tämän johdon (*poist.*), valvonnan ja ohjauksen alaisena korvusta vastaan saavuttaakseen ammattitaidon tietyssä ammatissa tai ammatin osa-alueella.

(2 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

3 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

4 §

Oppisopimuksen sisältö

Oppisopimus on tehtävä kirjallisesti. Siinä on mainittava sopimuksen voimassaoloaika, koeajan pituus, noudatettava opetussuunnitelman peruste ja opiskelijan palkkauksen perusteet.

(2 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)

5—8 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

2 luku

Oppisopimuksesta johtuvat velvollisuudet

9 ja 10 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

3 luku

Oppisopimuksen lakkaaminen

11 §

Oppisopimuksen purkaminen

(1—5 mom. kuten valiokunnan lausunnossa)
Paikallishallintoviranomainen voi *sopimuspuolia* kuultuaan hyväksyä sopimuksen purkamisen koeajan jälkeen myös, jos se on perusteltua työnantajan työn vähennyttyä taloudellisten tai tuotannollisten syiden johdosta.

12 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

4 luku

Hallinto

13 §

(Kuten valiokunnan lausunnossa)

14 §

Virat ja toimet

Kunnalla tai kunnilla yhdessä on oltava koulutustarkastaja ja muuta tarpeellista henkilökuntaa. Virkojen kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella.

15 § (uusi)

Virka-apu

Valtion ja kuntien asianomaisten viranomaisten tulee, sen mukaan kuin asetuksella tarkemmin säädetään, avustaa paikallishallintoviranomaista sen tehtävien suorittamisessa.

16 § (uusi)

Tietojensaantioikeus ja rangaistusvastuu

Paikallishallintoviranomaisella on tämän lain noudattamisen valvontaa varten oikeus päästä

työpaikalle, jossa opiskelija työskentelee, ja saada sopimuspuolilta ne tiedot sekä toimittaa ne tutkimukset, jotka valvonnan suorittamiseksi ovat tarpeen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu viranomainen ei saa ilmaista sivulliselle eikä käyttää omaksi hyödykseen, mitä hän on valvontatoimissaan saanut tietoonsa työnantajan liike- tai ammattisalaisuudesta.

Tässä pykälässä säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta on rangaistava niin kuin rikoslaissa viranomaisen vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta säädetään.

5 luku

Rahoitus, opintososiaaliset edut ja korvaukset

17—20 §

(Kuten valiokunnan lausunnon 15—18 §)

6 luku

Erinäiset säännökset

21 (19) §

Työsopimuslain soveltaminen

Oppisopimukseen sovelletaan, mitä työsopimuslain 7, 8, 15—19, 22—(poist.) 35, 45, 51, 52, 54 ja 55 §:ssä säädetään työsopimuksesta.

22—25 §

(Kuten valiokunnan lausunnon 20—23 §)

7 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

26 §

(Kuten valiokunnan lausunnon 24 §)

27 §

(Kuten valiokunnan lausunnon 25 §)

Helsingissä 16 päivänä joulukuuta 1992

Paavo Nikula

Lea Mäkipää

Reijo Lindroos